

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยในการบริหารธุรกิจ

จัดทำโดย ดร. พจน์ อร่ามวัฒนานนท์
รหัส ๕๘๐๓๒๐

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๓
วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยในการบริหารธุรกิจ

ดร.พจน์ อร่ามวัฒนานนท์*

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยมีความหมายหลากหลาย ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักคิด หรือผู้ศึกษาค้นคว้า และนำไปใช้ประโยชน์ อาจหมายถึงรูปแบบทางการเมืองการปกครองรูปแบบหนึ่งที่รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนคัดเลือกหรือเลือกตั้งมา เพื่อทำประโยชน์แก่ประชาชน ซึ่งเกิดจากประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มอบอำนาจอธิปไตย ทางด้านบริหาร ตุลาการ และนิติบัญญัติ ให้ผู้แทนไปใช้ในการทำหน้าที่แทน หรืออาจจะหมายถึงแนวคิด ทฤษฎี อุดมการณ์ วิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัฐมีความเสมอภาค มีสิทธิและเสรีภาพ การปกครองโดยกฎหมายให้ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันอย่างเสมอภาค นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อเป้าหมายของกลุ่มนั้น .ในแง่ของการบริหารธุรกิจในภาคเอกชนนั้นก็มีการนำเอาหลักการของประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กรภาคธุรกิจมาใช้ในการบริหารกิจการ โดยการให้บุคคลกรภายในองค์กรมีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางการบริหารและการปฏิบัติงานตามอำนาจและหน้าที่ของตน สร้างกระบวนการและความร่วมมือที่ดีต่อกัน ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในลักษณะของ “สหภาพแรงงาน” เพื่อสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานโดยผ่านตัวแทนของกลุ่มบุคลากรในระดับต่างๆ เพื่อการเจรจาต่อรองและร่วมกันรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์กรภาคธุรกิจพึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการทางประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ ประชาธิปไตย การบริหารธุรกิจ การมีส่วนร่วม

*สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นายกสมาคมอาหารแซ่เอ็งกั๋งไทย ประธานบริษัทและประธานกรรมการบริหาร บริษัท เวลส แอนด์ โก ยูนิเวิร์ส จำกัด และบริษัทในเครือ
 ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต (สาขารัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
 ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำภาษากรีก ๒ คำ คือ “Demos” แปลว่า “ประชาชน” และ “Kratos” และว่าอำนาจ เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกันเข้าก็มีความหมายว่า “อำนาจของประชาชน” หรือ “ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ” เพราะฉะนั้นหลักการขั้นมูลฐานของประชาธิปไตยก็คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต”^๒

ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น (๑๘๐๙ - ๑๘๖๕) ได้ให้คำนิยามประชาธิปไตยในการกล่าวสุนทรพจน์ ณ เมืองเกตต์สเบิร์ก หรือ “เกตต์สเบิร์ก” ในมลรัฐเพนซิลวาเนีย ในวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๖๓ ว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่มีวันสูญสลายไปจากพื้นพิภพนี้”^๓

สุขุม นวลสกุลและวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “การปกครองที่เป็นประชาธิปไตย คือ รูปแบบการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยของปวงชน ไม่ว่าจะป็นระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือรูปแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้ว ก็เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น”^๔

จรรยา สุภาพ ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “ประชาธิปไตยหมายถึงการปกครองโดยหมู่ชนหรือประชาชน ประชาธิปไตยอาจแยกออกเป็น ๒ คำ คือ “ประชา” หมายถึง “ประชาชน” อำนาจอธิปไตย หมายถึง “อำนาจสูงสุดของแผ่นดิน” เมื่อรวมกันจึงหมายถึง “การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน” ประชาธิปไตยจึงมีความหมายทั้งในรูปแบบและหลักในการปกครองตลอดถึงการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ในแง่ของการปกครอง มุ่งถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายอันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ในแง่ของการดำรงชีวิต หมายถึงการยอมรับเสรีภาพ ความสำคัญ และประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง เพื่อความผาสุกร่วมกัน และประชาธิปไตยมีทั้งความหมายอย่างแคบและอย่างกว้างอย่างแคบ หมายถึง “ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง” อย่างกว้าง หมายถึง “วิถีชีวิตอีกแบบหนึ่งซึ่งมีแบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”^๕

จากคำนิยามความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า “ประชาธิปไตยหมายถึงประชาธิปไตยมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง ทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ใช้อำนาจทั้งโดยผ่านผู้แทนของตน ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม”

^๒ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, ๒๕๓๔, ใน รัฐศาสตร์กับการเมือง, สำนักพิมพ์ตะเกียง, กรุงเทพฯ, หน้า ๕๑.

^๓ Lewis Copeland and Lawrence Lamn (Eds.), ๑๙๘๕, The World's Great Speeches, ๒nd Ed, Dover, New York, pp. ๓๑๕.

^๔ สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, ๒๕๓๙, ใน การเมืองและการปกครองไทย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๘.

^๕ จรรยา สุภาพ, ๒๕๒๒, หลักรัฐศาสตร์ ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่, ครั้งที่ ๒, บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, กรุงเทพฯ, หน้า ๕๒ -๕๓

ความหมายของประชาธิปไตยในทัศนะต่างๆ

ประชาธิปไตยมีความหมายหลายสถานะ ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักทฤษฎี กาลเวลา สถานที่ ผู้ที่นำไปใช้ และการตีความให้สอดคล้องกลมกลืนกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของพวกตน ความหมายดังกล่าวประกอบไปด้วย

๑. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่ง

ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ซึ่งเป็นการปกครองตนเอง โดยประชาชนมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองรัฐทั้งแบบโดยตรง และโดยอ้อม ด้วยการมอบให้ผู้แทนไปใช้อำนาจดังกล่าวแทน โดยวิธีการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้งโดยเสียงข้างมาก ซึ่งรูปแบบการปกครองแบบนี้ไม่มีในการปกครองแบบอื่น เช่น ราชาธิปไตย ทูชนาธิปไตย อภิชนาธิปไตย คณาธิปไตย และเผด็จการทั้งอำนาจนิยมและเบ็ดเสร็จนิยม

๒. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นทฤษฎีทางการเมืองอีกแบบหนึ่ง

ประชาธิปไตยในแง่ของทฤษฎี ซึ่งมีหลักการประกอบไปด้วย การปกครองที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายอันเดียวกัน ควบคุมรัฐบาลโดยประชาชน หลักแห่งเสียงข้างมาก

๓. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่ง

ประชาธิปไตยในแง่อุดมการณ์ เป็นการปกครองโดยรัฐบาล เป็นของประชาชน โดยประชาชน มอบอำนาจอธิปไตยทางการบริหารให้ทำงานเพื่อประชาชน ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยทั้ง ๓ ทาง คือ อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ อำนาจทั้ง ๓ ที่ประชาชนมอบให้ จะทำหน้าที่ถ่วงซึ่งกันและกัน ทำให้ประชาชนเจ้าของอำนาจได้รับประโยชน์เต็มที่ บรรลุความสงบสุขร่วมกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

๔. ประชาธิปไตยในทัศนะของเผด็จการอำนาจนิยม

เป็นที่ทราบกันดีว่า แม้ระบบเผด็จการก็เรียกตัวเองว่า ประชาธิปไตย เช่น มุสโสลินี เรียก ระบบฟาสซิสต์ของเขาว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” และฮิตเลอร์เรียกระบบนาซีว่าเป็น “ประชาธิปไตยแท้จริง” หมายถึงพรรคฟาสซิสต์และพรรคนาซี ทำหน้าที่เพียงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจ ทำหน้าที่ในการบริหารแทนประชาชนเท่านั้น ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคในส่วนของชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การนับถือศาสนา สันทนาการอื่น ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน

๕. ประชาธิปไตยในทัศนะของคอมมิวนิสต์

แม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ ก็ถือว่าการปกครองของตนเป็นประชาธิปไตย เช่น รัสเซีย เรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ทั้งในยุโรปและเอเชีย เช่น ประเทศจีน เรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยของประชาชน” หรือ “มหาประชาธิปไตย” ทั้งนี้เพราะประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียม เสมอภาคกันทางเศรษฐกิจ ไม่มีคนจน คนรวย มีฐานะชนชั้นทางสังคมเสมอกัน คือ ชนชั้นเดียวกัน ได้แก่ ชนชั้นกรรมาชีพ ส่วนรัฐบาลซึ่งมาจากพรรคการเมืองเดียว ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนทั้งหมด คือ พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะทำหน้าที่แทนในเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อระบบคอมมิวนิสต์พัฒนาถึงระดับสูงสุด

บรรลุป่าหมายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แล้ว ประชาชนมั่งคั่ง สมบูรณ์พูนสุขเท่าเทียมกัน แล้วพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลก็จะสลายตัวไป ไม่มีรัฐบาล ไม่มีกฎหมาย ทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ปราศจากการควบคุมใด ๆ จากรัฐบาลและกฎหมาย

หลักการของประชาธิปไตย

หลักการของประชาธิปไตยตามทัศนะของ เฮนรี เมโย (Henry Mayo) ๔ ประการ คือ

๑. การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน
๒. ความเสมอภาคทางการเมือง
๓. เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน
๔. หลักแห่งเสียงข้างมาก^๖

ซิกมันด์ นอยมันน์ (Sigmund Neumann) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยไว้

๑๐ ประการ คือ

๑. อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน เป็นของปวงชน
๒. ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
๓. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
๔. ระบอบความเสมอภาค
๕. สนับสนุนพรรคการเมืองมีมากกว่า ๑ พรรค
๖. เน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
๗. ไม่กีดกันกลุ่มต่างๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง
๘. สำนึกในความเป็นพลเมืองดี
๙. ส่งเสริมครรลองทัศนคติแบบประชาธิปไตย
๑๐. เน้นความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์^๗

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เจริญอยู่ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา มีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. การยึดถือเหตุผล
๒. การเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล
๓. การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน

^๖ จีโรค (บรรพต) วีระชัย และคณะ, ๒๕๓๘, รัฐศาสตร์ทั่วไป, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, หน้า ๒๘๒.

^๗ C.P. Henry W. Ehrman (ed.), ๑๙๖๔, Democracy in a Changing Society, Praeger, New York.

๔. การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่
๕. การยึดถือกฎเหนือกฎ
๖. การเน้นความสำคัญของวิธีการ
๗. การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักมนุษยสัมพันธ์
๘. การถือสมภาพ หรือความเท่าเทียมกันขั้นมูลฐานของมนุษย์^๔

๑. การยึดถือเหตุผล

ประชาธิปไตยถือหลักการที่ว่า ประชาชนทุกคนในรัฐเป็นเจ้าของรัฐเท่าเทียมกัน ย่อมมีสิทธิที่

แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หรือการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมได้เท่ากัน ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ความคิดเห็นของพวกเขาก็เป็นสิ่งที่ควรรับฟัง การกระทำดังกล่าวไม่ถือเป็นการขัดแย้งหรือขัดขวาง แต่ถือว่าเป็นการแสวงหาเหตุผลข้อเท็จจริง สรุปเป็นหลักการที่นำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี

๒. การเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล

ปัจเจกบุคคลเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ปัจเจกบุคคลเป็นผู้สร้างสังคม สร้างสถาบันทางสังคม รวมกันเข้าเป็นรัฐ เป็นประเทศ ปัจเจกบุคคลจึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคทั้งทางสังคม การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี เพราะถ้ารัฐใดประชาชนแต่ละคนเป็นคนมีคุณภาพ ก็จะทำให้รัฐหรือประเทศนั้นเจริญก้าวหน้าได้

๓. การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน

รัฐบาลเป็นเครื่องมือของประชาชนในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการอยู่ร่วมกันของประชาชน คอยอำนวยความสะดวก ประสานผลประโยชน์ แก้ไขข้ออุปสรรคต่าง ๆ ให้กับสังคม เป็นผู้รับใช้ประชาชน รัฐเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดำเนินต่อไปเพื่อประชาชน ไม่ใช่ประชาชนเป็นอยู่เพื่อรัฐ เพราะรัฐเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้สร้างรัฐ รัฐจึงเป็นผลผลิตของประชาชน หน้าที่ของรัฐเพียงรักษากฎหมาย ให้ความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันรักษาอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอก

๔. การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่

ประชาธิปไตยสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สามารถเลือกดำรงชีวิตตามความสมัครใจ รัฐจะบีบบังคับให้ประชาชนกระทำหรือห้ามไม่ให้กระทำนอกเหนือหลักแห่งนิติธรรมไม่ได้

^๔ ประสาร ทองกักดี, ๒๕๒๕, หลักการปกครอง (หลักรัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ,

๕. การยึดถือกฎเหนือกฎ

หลักการที่ว่านี้ ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ ใช้อำนาจเหล่านี้เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิผลประโยชน์ของประชาชน หากผู้รับมอบอำนาจไปทำหน้าที่แทนทั้งฝ่ายรัฐบาล สภานิติบัญญัติ บัญชา หรือตุลาการ ปฏิบัติผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของประชาชน ประชาชนก็มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงใหม่ได้ โดยการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านการเลือกตั้งซึ่งเป็นการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ สภานิติบัญญัติให้ หรือยกเลิกเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้

๖. เน้นความสำคัญของวิธีการ

ประชาธิปไตยให้ความสำคัญของวิธีการในการได้มาซึ่งอำนาจ การแสวงหาอำนาจ การใช้อำนาจ การเปลี่ยนแปลงอำนาจ โดยวิธีการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก เป็นวิธีการบรรลุเป้าหมายโดยสันติวิธี เป็นความต้องการของเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชน ซึ่งวิธีนี้ไม่มีการในการปกครองแบบอื่น

๗. การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษยสัมพันธ์

ประชาธิปไตยมีหลักการว่า ทุกคนในรัฐเป็นเจ้าของรัฐร่วมกัน ไม่มีใครมีสิทธิผูกขาดในความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนเดียว ดังนั้นทุกคนต้องยอมรับในสัญญาประชาคมที่ใช้เพื่ออยู่ร่วมกัน คือ หลักนิติรัฐ กฎเกณฑ์ที่ตกลงในการอยู่ร่วมกันนี้ เป็นหลักของมนุษยสัมพันธ์ของประชาชนทุกคน ถือเป็นหลักปฏิบัติในวิถีชีวิต ในความมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นการยอมรับของทุกคน เพื่อความผาสุกในการอยู่ร่วมกัน

๘. การถือสมภาพ หรือความเท่าเทียมกันขั้นมูลฐานของมนุษย์

ประชาธิปไตยถือว่า ทุกคนภายในรัฐมีสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และความ เป็นเจ้าของรัฐเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพในการปกป้องชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคในการใช้อำนาจอธิปไตยเท่าเทียมกัน คือ ๑ คน เท่ากับ ๑ เสียง ไม่มีใครจะมีสิทธิเหนือกว่าใคร ไม่ว่าจะร่ำรวย หรือยากจน มีการศึกษาสูง ต่ำ หรือสถานภาพทางสังคมเป็นอย่างไร

อุดมการณ์ประชาธิปไตย

อุดมการณ์ประชาธิปไตยเน้นหลักการความเสมอภาคและเสรีภาพเป็นสำคัญ พื้นฐานที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง การมีสิทธิเสรีภาพถือว่าเป็นหลักประกันศักดิ์ศรีของประชาชนในสังคม ศรัทธาและเสรีภาพในระบบประชาธิปไตยนั้นจำแนกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา
๒. เสรีภาพในการนับถือศาสนา
๓. เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม
๔. สิทธิในทรัพย์สิน
๕. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย
๖. สิทธิส่วนบุคคล

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย อาจจำแนกออกเป็น ๕ ประการ คือ

๑. ความเสมอภาคทางการเมือง
๒. ความเสมอภาคต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย
๓. ความเสมอภาคในโอกาส
๔. ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
๕. ความเสมอภาคทางสังคม^๙

สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคไม่มีในอุดมการณ์ การปกครองในรูปแบบอื่นใดนอกจากการปกครองแบบประชาธิปไตย

การปกครองในรูปแบบอื่นแม้จะอ้างว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อนำอุดมการณ์ประชาธิปไตยดังกล่าวเข้าไปเป็นกรอบในการปฏิบัติแล้ว จะทราบได้แน่ชัดว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่เป็นประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย ๒ รูปแบบ^{๑๐}

ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ แบบโดยตรงและแบบมีตัวแทนหรือโดยอ้อม

๑. ประชาธิปไตยแบบโดยตรง ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมาย การตัดสินใจ หรือการตัดสินใจโดยประชาชนร่วมกันตัดสินใจโดยการลงมติเสียงข้างมาก

๒. ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนหรือโดยอ้อม ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยทั้งอำนาจบริหาร ตุลาการ นิติบัญญัติให้แก่ผู้แทนไปทำหน้าที่ใช้อำนาจดังกล่าวแทน

ประชาธิปไตยแบบโดยตรงเหมาะสมกับประชาชนจำนวนไม่มาก ฐานะความเป็นอยู่ของประชากรไม่เหลื่อมล้ำกันมาก สังคมมีลักษณะสมานรูป ไม่มีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติและวัฒนธรรม รูปแบบนี้เคยมีใช้ปกครองนครรัฐเอเธนส์

ประชาธิปไตยแบบโดยมีผู้แทนหรือโดยอ้อม เป็นรูปแบบที่ใช้กันอยู่แพร่หลายในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะประชากรมีเป็นจำนวนมากที่จะต้องใช้อิทธิพลออกเสียงลงคะแนน สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองซับซ้อน ถ้าผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมโดยไม่ใช้แบบผู้แทน จะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคเรื่องเวลา สถานที่ การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ล่าช้า ไม่ทันการ

จะเห็นได้ว่า รูปแบบและความหมายของประชาธิปไตยเป็นการกล่าวถึงความสมดุลของการใช้อำนาจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และเป็นกรกล่าวถึงรูปแบบของการปกครองที่ต้องมีการยอมรับในหลักการที่ว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลเป็นของประชาชน

^๙ สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, ๒๕๓๙, ใน การเมืองและการปกครองไทย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๔ - ๑๘.

^{๑๐} จิตรโชค (บรรพต) วีระชัย และคณะ, ๒๕๓๘, รัฐศาสตร์ทั่วไป, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, หน้า ๒๖๗ - ๒๘๒.

โดยประชาชนเป็นผู้เลือกรัฐบาลมาทำหน้าที่ในด้านการบริหารแทนประชาชนผู้ที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงนั้น อย่างไรก็ตามแม้ความหมายของประชาธิปไตยจะเป็นการเน้นหลักในเรื่องการปกครองระหว่างผู้มีอำนาจปกครองหรือรัฐบาลกับประชาชนภายในรัฐ หากโดยหลักการของประชาธิปไตยในหลายแง่มุม ยังคงเน้นการมีส่วนร่วมในทางการปกครองของประชาชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในทางการเมือง หลักการที่ว่ารัฐบาลไม่สามารถผูกขาดการบริหารเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ และไม่อาจกีดกันประชาชนในการมีส่วนร่วมทางด้านบริหารทางการปกครองได้อาติ การที่ประชาชนเข้าซื้อที่ดินของเมืองที่ทุจริต การเข้าซื้อของประชาชนในการเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การทำประชามติในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร เป็นต้น ทั้งประชาชนเองก็จะต้องมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยต่างก็เชื่อมั่นในความดีของมนุษย์ทุกคนที่อยู่ร่วมกันในรัฐว่าสามารถปกครองตนเองและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้ ยอมรับความเท่าเทียมและความแตกต่างกันของมนุษย์ทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันในโลกนี้ ว่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีสิทธิเสรีภาพทั้งสิทธิในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน ได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันทางกฎหมาย สิทธิส่วนบุคคล และเสรีภาพในการพูด การแสดงออกด้วยการพิมพ์ การโฆษณา การนับถือศาสนา การรวมกลุ่มในทางการเมือง หลักแห่งความเสมอภาคในโอกาส การปฏิบัติตามกฎหมาย ความเสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษย์สัมพันธ์ และหลักแห่งเสียงข้างมาก รูปแบบดังกล่าวนี้จะมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น การปกครองรูปแบบอื่นแม้จะอ้างว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าปราศจากหลักการและอุดมการณ์ดังกล่าวแล้ว หาเป็นประชาธิปไตยไม่

ในการบริหารธุรกิจของภาคเอกชนก็เฉกเช่นเดียวกัน แม้จะมีเจ้าของธุรกิจที่มีอำนาจในการสั่งการและบังคับบัญชาบุคลากรของภาคเอกชนในทุกระดับชั้น ตามสายงานการบังคับบัญชาซึ่งต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าของหรือผู้ที่มีอำนาจสูงสุด หากก็ยังคงมีความเกี่ยวพันกับบุคลากรหลายฝ่าย ตั้งแต่เจ้าของกิจการ ผู้ใช้แรงงาน องค์กรทางแรงงาน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคลากรในด้านอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ดูแลและเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ซึ่งต้องทำงานโดยประสานความร่วมมือต่อกันในทุกฝ่ายและทุกระดับ เป็นประชาธิปไตยในมิติของการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในบริษัท เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของการใช้อำนาจของผู้บริหารของบริษัทกับผู้ปฏิบัติงานภายในบริษัทนั้น ๆ อย่างแท้จริง

แนวคิดประชาธิปไตยในการบริหารธุรกิจ

ประชาธิปไตยในการบริหารธุรกิจ ถือว่าเป็นปัจจัยที่ขับเคลื่อนในกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจภาคเอกชน ด้วยเหตุว่าการบริหารจัดการในภาคเอกชนนั้นมิอาจจะสั่งการได้ในลักษณะเดียวเท่านั้น ถือว่าเป็นการสื่อสารในทางเดียว (one way communications) ที่อาจส่งผลต่อการสั่งการในทางปฏิบัติต่อบุคลากรในสายงานบริหารต่าง ๆ ได้ แม้ว่าองค์กรธุรกิจภาคเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของบริษัท จะเป็นองค์กรเอกชนที่บริหารงานภายใต้คณะกรรมการของบริษัทก็ตาม อาจจะสามารถกล่าวได้ว่ามีลักษณะของความเป็นเจ้าของบริษัท ที่มีอำนาจในการสั่งการในฐานะความเป็นเจ้าของได้ แต่หากเป็นเพียงการสั่งการอย่างเดียว ประสิทธิภาพในการรับรู้คำสั่งและ

การปฏิบัติตามอาจจะสร้างผลกระทบในการบริหารกิจการขึ้นมาได้ จึงมีความจำเป็นที่จะนำเอาหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในกระบวนการบริหารธุรกิจภาคเอกชน

การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการของผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารนโยบายและกิจการขององค์กร รวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานในองค์กรที่มีการใช้ทรัพยากรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกระบวนการสร้างการทำงานให้เป็นผลสำเร็จด้วยการใช้บุคลากรภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและที่ก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

การนำเอาหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในการบริหารจัดการบริษัทนั้น จะทำให้รูปแบบการสั่งการเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตามลักษณะรูปแบบและทิศทางของบริษัท

การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในบริษัท

ในการบริหารกิจการภาคเอกชนนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่าย ตั้งแต่เจ้าของกิจการ ผู้ใช้แรงงาน องค์กรทางแรงงาน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคลากรในด้านอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ดูแลและเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้อาจแบ่งบุคลากรภายในบริษัทหรือภาคธุรกิจออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ

๑. ผู้บริหาร และ
๒. ผู้ปฏิบัติงาน

บุคลากรทั้งสองส่วนดังกล่าวนี้จะเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการ และยุทธศาสตร์ของบริษัทให้เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน องค์กรภาคธุรกิจเอกชนโดยทั่วไปจะมีข้อกำหนดไว้เป็นแนวทางอย่างชัดเจน ซึ่งบุคลากรในทุกระดับต้องปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามที่บริษัทต้องการเสมอ เพื่อเป้าหมายร่วมกันในการบริหารกิจการ นั่นคือ ผลกำไรที่จะเกิดขึ้นในการบริหารกิจการ ผู้บริหารจะมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและกำกับ ควบคุม ดูแล การบริหารกิจการของบริษัท สายสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรจึงเป็นที่ไปในลักษณะของการบังคับบัญชาตามลำดับ การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในบริษัทก็เพื่อการจัดการในองค์กรจึงเป็นที่ไปในทิศทางเพื่อการปรับปรุง พัฒนา หรือแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของการดำเนินการในแต่ละส่วน ลักษณะของการมีส่วนร่วมของการจัดการหรือบริหารภายในองค์กรจึงมีรูปแบบต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่เหมาะสมของแต่ละองค์กรซึ่งจะประกอบด้วยหลายลักษณะ ในระดับผู้บริหารระดับสูง การมีส่วนร่วมจะเป็นไปในรูปของการให้ความเห็นข้อคิด แลกเปลี่ยนหรือสนับสนุนเพื่อการบริหารจัดการ ระดับผู้ปฏิบัติงานก็เป็นที่ไปในทิศทางของการจัดการร่วมกันในกิจกรรมอย่างเดียวกัน

ผู้ปฏิบัติงาน มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด การปฏิบัติงานขององค์กรโดยทั่วไปจะมีการแบ่งแยกหน้าที่ ตามโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในส่วนราชการและเอกชน อย่างไรก็ตามลักษณะของการสั่งการ

จะเป็นทั้งรูปแบบประสานจากเบื้องบนลงล่าง หรือจากเบื้องล่างสู่บน หรือในระดับเดียวกันได้เสมอ พฤติกรรมการปฏิบัติลักษณะแนวสั่งการนี้เป็นเรื่องปกติของการบริหารกิจการโดยทั่วไป โดยมีพื้นฐานมาจากโครงสร้างขององค์กรที่ได้วางไว้ การประสบความสำเร็จหรือการประสบความสำเร็จของงานในองค์กรบุคลากรจึงเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการบริหาร การทำให้องค์กรมีการพัฒนา จะต้องก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ดังนั้น ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจึงต้องมีความสัมพันธ์กันในการดำเนินกิจการ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การบริหารกิจการหากผู้บริหารเป็นไปในลักษณะของการสั่งการเพียงอย่างเดียว อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารและการปฏิบัติงานได้ เนื่องจากไม่มีกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน

ในการบริหารกิจการธุรกิจภาคเอกชนจึงควรจะต้องมีการมีส่วนร่วมของบุคลากร ในการรับฟังความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในการบริหารกิจการ เพื่อประสิทธิภาพอย่างสูงสุดในการบริหารองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่มีผลประกอบการที่ดี

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะภายใต้รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่อยู่ในหลาย ๆ มาตรา จำเป็นต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการทำงาน จากเดิมที่ผู้มีอำนาจจะโดยการแต่งตั้งหรือได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนให้ไปทำการบริหาร ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งในองค์กรธุรกิจภาคเอกชน ที่มีการคำนึงถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาไม่ว่าจะพัฒนาองค์กร พัฒนาท้องถิ่น หรือพัฒนาประเทศ

หลักของการมีส่วนร่วมในการบริหารองค์กร จะมีความสัมพันธ์กับคำว่า “การตัดสินใจ” เพราะการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่า ชอบธรรม นำไปสู่การพิจารณา ตัดสินใจ หากสมเหตุสมผล ก็จะต้องมีความชอบธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติ หากผู้มีอำนาจคิดว่าไม่เหมาะสมก็จะต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรม (Legitimacy) ในการตัดสินใจนั้น ๆ ที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ที่อาจจะขัดกับผลของการมีส่วนร่วม อำนาจและหน้าที่ในการตัดสินใจ ผู้ที่จะตัดสินใจคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย หรือคู่เจรจา โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดที่ทุก ๆ ฝ่ายพอใจ ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมระดับสูงสุด กระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

“กระบวนการมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่จะกระจายอำนาจจากผู้มีอำนาจที่แต่เดิม มักจะใช้อำนาจเหนือ (Power over หรือ Power against) การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ

แนวทางการสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วม

ในการบริหารงานขององค์กรภาคธุรกิจนั้น เนื่องจากมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารกิจการภาคธุรกิจหลายภาคส่วน องค์กรภาคธุรกิจจึงต้องก่อความรู้สึกลงและสร้างแรงกระตุ้นส่งเสริมและทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานแห่งประชาธิปไตย เพื่อให้ยังไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายตามที่ต้องการ โดยมีแนวทางที่จะก่อให้เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมในองค์กรภาคธุรกิจด้วยวิธีการบนพื้นฐานประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ย่อมจะเป็นผลดีต่อกลุ่มและบุคคลากรในองค์กรได้เป็นอย่างดี เพราะในองค์กรภาคธุรกิจนั้นโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใด ๆ หรือประสบการณ์มักถูกปิดกั้นด้วยคำสั่งหรือความคิดเบื้องบนของผู้บริหาร การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นย่อมส่งผลต่อเหตุและผลในการพัฒนาความคิดต่าง ๆ ได้ ผู้บริหารในองค์กรภาคเอกชนควรจะต้องคำนึงถึงการบริหารที่ส่งผลหรือมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมเพราะเป็นการเปิดโอกาสในการเรียนรู้วิถีของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และเป็นการสร้างบรรยากาศการริเริ่มสร้างสรรค์ในกระบวนการของการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการสร้างกระบวนการความคิดให้เกิดในทุกกลุ่มงานโดยมิได้ถูกปิดกั้นด้วยอำนาจสั่งการในการบังคับบัญชา เกิดแรงจูงใจที่ดีที่มีผลต่อบุคคลากรที่จะก้าวมาสู่การต้องการมีส่วนร่วม โดยมีผลตอบแทนที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อตน พร้อมทั้งสร้างปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (๒๕๔๐) ได้กำหนดแผนการพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ ๑ ขึ้นมา โดยมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินการด้านเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงาน และมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงงานสัมพันธ์ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานว่าให้ผู้ใช้แรงงานมีสิทธิในการรวมกลุ่ม การเจรจาต่อรอง เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์และมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม บนพื้นฐานของความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป้าหมายในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว คือ การให้มีระบบทวิภาคีและไตรภาคีที่มีประสิทธิภาพในการแรงงานสัมพันธ์ และการให้ผู้ใช้แรงงานได้มีและรู้ถึงสิทธิของตนโดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานในการรวมกลุ่มกันเป็นสหภาพแรงงานและการรวมกลุ่มในรูปแบบอื่น ถือว่าเป็นแนวทางของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม ที่มีการกำหนดไว้ในแผนการพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ภายใต้พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่ให้สิทธิแก่นายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งก็คือผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในการมีส่วนร่วมในการทำงาน สามารถเจรจาต่อรองเรื่องสภาพการทำงาน และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองฝ่าย วางกรอบในทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาทแรงงาน การรวมตัวของฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างในรูปของคณะกรรมการลูกจ้าง สมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน สหพันธ์นายจ้างและสหพันธ์แรงงาน สภาองค์การนายจ้างและสภาองค์การลูกจ้าง เป็นมิติที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วม มีการกำหนดรูปแบบของคณะกรรมการ

แรงงานสัมพันธ์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทแรงงานที่ตกลงกันไม่ได้ ระหว่างนายจ้างหรือองค์กรนายจ้าง และลูกจ้างหรือองค์กรลูกจ้างที่เกิดขึ้นในกิจการสำคัญ หรือกิจการทั่วไปที่การนัดหยุดงานหรือปิดงานจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ

สรุปผล

อย่างไรก็ดี ขณะที่ฝ่ายการเมืองมุ่งแต่จะใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” รักษาผลประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียว เรากลับได้เห็นแง่มุมดี ๆ ของการนำประชาธิปไตยมาใช้ในการทำงานในบริษัทเอกชน ที่บรรลุผลและเกิดได้จริงในการบริหารธุรกิจภาคเอกชนในปัจจุบัน โดยมีการนำกระบวนการการมีส่วนร่วมโดยวิธีทางประชาธิปไตยมาใช้ในองค์กรธุรกิจภาคเอกชน ผู้บริหารหรือเจ้าของบริษัทมีการเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อเป็นปากเสียงแก่แรงงานหรือผู้ปฏิบัติงานในการเจรจาต่อรองกับบริษัท โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย การทำงานของสหภาพแรงงานไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของลูกจ้างเพียงด้านเดียว แต่คำนึงถึงผลประโยชน์ของบริษัทด้วย ดังนั้น ข้อเรียกร้องที่ทางสหภาพแรงงานยื่นต่อบริษัทจึงสามารถตกลงกันได้ทุกครั้ง ไม่มีการชุมนุมหรือนัดหยุดงานเพื่อกดดันให้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องแต่อย่างใด ตัวแทนสหภาพแรงงานกับบริษัทจะประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้น ข้อเรียกร้องบางข้อบริษัทสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่บางข้อไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ทางบริษัทก็จะทำการชี้แจงด้วยเหตุผลให้ตัวแทนสหภาพแรงงานทราบโดยปราศจากการใช้อารมณ์ ทำให้ตัวแทนสหภาพแรงงานเข้าใจถึงเหตุผลของบริษัท ทำให้การยื่นข้อเรียกร้องแต่ละครั้งไม่เกิดความขัดแย้ง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับสหภาพแรงงานเป็นไปด้วยดี แสดงให้เห็นว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ที่แท้จริง โดยที่เสียงส่วนใหญ่นั้นก็คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย ไม่ใช่เฉพาะแต่ฝ่ายตนเพียงฝ่ายเดียว

ในการใช้หลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เข้ามาเป็นปัจจัยในการบริหารธุรกิจภาคเอกชนโดยมีรูปแบบลักษณะของการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการในทุกระดับย่อมจะก่อให้เกิดความร่วมมือเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานตามที่ผู้บริหารขององค์กรภาคเอกชนได้มุ่งหวังก่อให้เกิดการยอมรับในการทำงานของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ เป็นหลักการของการบริหารที่เป็นผลต่อการดำเนินการเชิงวิเคราะห์ด้วยเหตุผลวิวัฒนาการเพื่อความคิด (การเปิดกว้าง) การระดมความคิด (ระดมสมอง) ซึ่งนำไปสู่ การตัดสินใจได้ ที่สำคัญที่สุดเป็นการลดช่องว่างของระบบการสื่อสารในองค์กรและขจัดปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การบริหารธุรกิจภาคเอกชนโดยใช้แนวทางของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงเกิดขึ้นได้ในวงการธุรกิจภาคเอกชน โดนเป็นการบริหารที่ทุกคนในองค์กรหรือต่างองค์กรได้มีโอกาสจัดกระทำการทำงานตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ตามประสงค์ที่ต้องการ ผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมและผู้ปฏิบัติงานจึงต้องมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน ในการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมจึงจะบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ต้องการได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, ๒๕๔๐, “การวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขข้อพิพาทแรงงาน”, ใน การเพิ่มคุณภาพชีวิตแก่ผู้ใช้แรงงาน, แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ ๑, กรุงเทพฯ.

กิติมา ปรีดีติลภ, ๒๕๒๔, ทฤษฎีบริหารองค์กร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.

เกษมสันต์ วิลาวรรณ, ๒๕๔๓, ใน แรงงานสัมพันธ์: หลักการ กฎหมาย และการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, สำนักพิมพ์วิญญูชน, กรุงเทพฯ.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, ๒๕๓๔, ใน รัฐศาสตร์กับการเมือง, สำนักพิมพ์ตะเกียง, กรุงเทพฯ, หน้า ๕๑.

จรรยา สุภาพ, ๒๕๒๒, หลักรัฐศาสตร์ ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่, ครั้งที่ ๒, บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, กรุงเทพฯ, หน้า ๕๒-๕๓.

จิระโชค (บรรพต) วีระสัย และคณะ, ๒๕๓๘, รัฐศาสตร์ทั่วไป, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, หน้า ๒๘๒.

จุกา มนัสไพบุลย์, ๒๕๑๘, คำบรรยายในการอบรมการบริหารงานบุคคลและแรงงานสัมพันธ์, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ดาร์รัตน์ อานันท์สูงวงศ์ วันเพ็ญ วอกลาง นายสิทธิเดช นิสสัมฤทธิ์, ใน รายงานวิจัยเรื่อง ระบบอุตสาหกรรมสัมพันธ์ไทยเพื่อประชาธิปไตยอุตสาหกรรม, กรุงเทพฯ.

ตรีชัย บุณนาค, ๒๕๒๑, “การปฏิรูปแรงงานสัมพันธ์ในประเทศไทย”, ใน ธุรกิจปริทัศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ ตุลาคม, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๗๕-๑๘๙.

นิคม จันทรวินิจ, ๒๕๑๐, “แรงงานกับการพัฒนาเศรษฐกิจ”, ใน เอกสารทางวิชาการ, ฉบับที่ ๒๘ กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ.

ประสาร ทองภักดี, ๒๕๒๕, หลักการปกครอง (หลักรัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

พร อุดมพงษ์, ๒๕๒๐, “ความรับผิดชอบของสหภาพแรงงาน”, ใน แรงงานสัมพันธ์, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๓-๔ มีนาคม - เมษายน, กรุงเทพฯ, หน้า ๗-๑๑.

วันชัย วัฒนศัพท์ ผู้อำนวยการศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, “การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาองค์กร”, บรรยายในการสัมมนา นายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ เรื่อง “ระบบทวิภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ วันที่ ๖-๘ มีนาคม ๒๕๔๖ โรงแรมพญา เซนเตอร์ เมืองพญา ชลบุรี จัดโดย กองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน

วิโรจน์ ภูจินดา, ๒๕๐๘, การพัฒนาแรงงานชาวนาไทยตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วิชญ์ บุญมาร์ตน, ๒๕๕๕, กระจกไทยอาชาฮี ตัวอย่างประชาธิปไตยในโรงงาน, นิตยสารโลกวันนี้วันสุข ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓๖๗, วันที่ ๗-๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๒.

ศรีณรงค์ ชูศรีนวล, ๒๕๑๙, “นโยบายของนายจ้างที่ควรมีต่อสหภาพแรงงาน”, ใน อินตัสตรี, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ สิงหาคม, กรุงเทพฯ, หน้า ๓๔-๓๕.

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, ๒๕๓๙, ใน การเมืองและการปกครองไทย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๘.

สุกชัย มนต์ไพบูลย์, ๒๕๑๗, “การต่อสู้โดยสันติวิธีและบทบาททางการเมืองของลูกจ้าง”, ในวารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ เมษายน, กรุงเทพฯ, หน้า ๑๖-๒๓.

หิรัญ ศิษฏโกวิท, ๒๕๑๐, การใกล้เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานของกรมแรงงาน, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

C.P. Henry W. Ehrman (ed.), ๑๙๖๔, Democracy in a Changing Society, Praeger, New York.

Lewis Copeland and Lawrence Lamn (Eds.), ๑๙๘๕, The World's Great Speechs, ๒nd Ed, Dover, New York, pp. ๓๑๕.